

С. М. Смирнова,
к. геол. н., доцент (бвз) кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: 0000-0001-9106-7435
В. М. Смирнов,
к. геол. н., керівник екологічної лабораторії, ТОВ "СЗ "Океан"
ORCID ID: 0000-0003-3809-6098
В. А. Юзик,
магістрант кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: 0000-0002-9917-1533

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.82

ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Smyrnova,
PhD in Geology, Associate Professor, Department of Land Management, Petro Mohyla Black Sea National University
V. Smyrnov,
PhD in Geology, head of the environmental laboratory, Limited Liability Company "Ocean Shipyard"
V. Yuzyk,
Master's student of the Department of Land Management, Petro Mohyla Black Sea National University

ASSESSMENT OF THE RESOURCE POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Статтю присвячено оцінці сучасного стану ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Миколаївської області України. Продемонстровано, що ефективності господарювання зумовлена оцінкою ресурсного потенціалу, особливостей взаємодії складових елементів, перспектив їх розвитку. Зазначено, що ресурсний потенціал регіону формується при взаємодії природно-кліматичних умов та основних виробничих факторів галузі, а саме: кількості і якості земель сільськогосподарського призначення; наявності трудових ресурсів, зайнятих у сільськогосподарському виробництві; рівня і якості матеріально-технічного забезпечення виробництва. Проаналізовано показники ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, що дозволило зробити висновок про зниження ефективності використання ресурсного потенціалу за досліджуваний період 2017–2019 рр. Встановлено фактори, які перешкоджають надходженню інвестицій в аграрний сектор Миколаївської області на рівні аграрних підприємств. Визначено основні напрями покращення формування та ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

The current state of resource potential of the agricultural enterprises of the Mykolaiv region is estimated in article. The development of any enterprise depends on the efficient use of all available resources. The presence of a certain amount of resources is an important condition for effective farming, the implementation of the production process. Assessment of resource potential, features of interaction of constituent elements, prospects of their development plays a significant role in improving the efficiency of management. Especially important is the qualitative characteristics of the state and level of use of resource potential. In the formation of the resource potential of agricultural enterprises, more attention should be paid not to its quantitative increase, but to

qualitative improvement and compliance with the optimal proportions between its individual components. The effective use of resource potential depends on a number of factors, the main of which are: a rational ratio of elements in the structure of resource potential, a production management system, the introduction of resource-saving technologies, and taking into account natural and climatic conditions. The resource potential is used in the activities of enterprises in order to perform the appropriate technological operations, taking into account the specifics of the industry structure. It is revealed that the uneven socio-economic development of individual territories leads to differentiation of the results of the activities of producers. It is noted that the resource potential of the region is formed by the interaction of natural and climatic conditions and the main production factors of the industry, namely: the quantity and quality of agricultural land; availability of labor resources employed in agricultural production; the level and quality of material and technical support of production. The indicators of efficiency of agricultural enterprises are analyzed, which allowed to draw a conclusion about the decrease in the efficiency of use of resource potential for the studied period. The factors that hinder the inflow of investments in the agricultural sector of the Mykolaiv region are established. The main directions of improving the formation and efficient use of resource potential of agricultural enterprises are identified.

Ключові слова: ресурсний потенціал, сільськогосподарські підприємства, ефективність, стратегія формування та використання, конкурентоспроможність.

Key words: resource potential, agricultural enterprises, efficiency, strategy of formation and use, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ресурсний потенціал слугує матеріальною основою виробничих можливостей господарств. Збалансоване формування ресурсів підприємств — це важлива передумова ефективного їх використання. Саме наявність ресурсного потенціалу та ефективність його використання визначаються стратегічним розвитком підприємства. Певних обсяг ресурсів зумовлює найважливіші умови ефективного ведення господарства, здійснення процесу виробництва. У зв'язку з цим все більшої актуальності набувають питання формування та ефективного використання ресурсного потенціалу підприємств з метою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарства та національної економіки загалом.

Перехід до інтенсивних методів господарювання потребує оцінки ресурсів, залучених до технологічних операцій у галузі. Оцінка ресурсного потенціалу, особливостей взаємодії складових елементів, перспектив їх розвитку відіграє значну роль у підвищенні ефективності господарювання. Особливо важливою є якісна характеристика стану та рівня використання ресурсного потенціалу.

Економічну спрямованість використання ресурсного потенціалу можна визначити, як матеріальну умову до розширеного відтворення. Збалансоване поєднання ресурсного потенціалу можна представити через співвідношення його складових, яке дозволяє реалізувати стратегічні цілі підприємства та поєднати економічні, соціальні та екологічні чинники розвитку.

Потенційні можливості використання ресурсів, їх збереженні та відтворенні визначені в межах оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва. Це дозволить більш повно враховувати невикористані запаси та забезпечувати науково-обґрунтоване ведення

господарства, виявляти можливі резерви щодо підвищення економічної ефективності використання окремих видів ресурсів [1]. Можна зробити висновок про доцільність врахування величин накопичених ресурсів, наявність природних ресурсів, рівень їхнього використання, обсяг створеного ними валового продукту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливості формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств розкрито у наукових працях таких вчених: В.Г. Андрійчук [2], О.М. Вишневська, М.В. Гладій [3], Н.О. Піняга [4], В.М. Трегобчук [5], О.В. Ульяновченко [6], І.І. Червен, В.С. Шебанін [7], А.Е. Юзефович та інші. Проте оцінка ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та ефективність використання окремих його складових обов'язково повинна враховувати регіональні особливості, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка сучасного стану ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Миколаївської області та визначення напрямів покращення його формування та ефективного використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ресурсний потенціал використовується у діяльності підприємств з метою виконання відповідних технологічних операцій з урахуванням особливостей галузевої структури. Прикладні виклади науковців акцентують увагу, що нерівномірність соціально-економічного роз-

Таблиця 1. Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств

Показники	Роки			Відхилення 2019 у % (відсоткових пунктів) до 2017
	2017	2018	2019	
Вартість валової продукції сільського господарства, млн грн	14045,2	15336,9	16798,5	19,6
у т.ч. продукції рослинництва	13564,8	14832,6	16236,1	19,7
продукції тваринництва	480,4	504,3	562,4	17,1
Продукція сільського господарства у розрахунку на одну особу, грн	12219	13498	14926	22,2
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	24,8	23,4	16,7	-32,7 в.п.
Чистий прибуток (збиток), млн грн	2938,7	3292,7	2707,1	-7,9
Підприємства, які одержали чистий прибуток				
відсотків до загальної кількості підприємств	88,5	88,4	88,8	0,3
фінансовий результат, млн грн	3373,9	3494,7	3145,9	-6,8
Підприємства, які одержали чистий збиток				
відсотків до загальної кількості підприємств	11,5	11,6	11,2	-2,6
фінансовий результат, млн грн	435,2	202,0	438,8	0,8

Джерело: складено авторами за даними [8; 9].

витку окремих територій призводить до диференціації результатів діяльності товаровиробників.

Миколаївська область має значні можливості для розвитку аграрного сектору. За існуючого рівня природно-ресурсного потенціалу Миколаївщина традиційно вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства, якому виробляється значна частина сільськогосподарської продукції України. Питома вага області у загальному виробництві продукції сільського господарства становить у 2019 році 3,8%, у тому числі: продукція рослинництва — 4,3%, продукція тваринництва — 2,1%.

Для подальшого розвитку галузі необхідне проведення деталізованої оцінки, перегляд низки позицій щодо організаційно-економічних, технічно-технологічних умов функціонування підприємств галузі. Основні показники ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області представлено в таблиці 1.

Аналіз показників таблиці 3 дозволив зробити висновки про зниження ефективності використання ресурсного потенціалу в сільгоспідприємствах Миколаївської області за 2017—2019 роках. Так, вартість валової продукції сільського господарства у 2019 році становила 16798,5 млн грн, що на 19,6% більше порівняно з 2017 роком.

У 2019 році чистий прибуток сільськогосподарських підприємств порівняно з 2017 роком зменшився на 231,6 млн грн (7,9%) та порівняно з 2018 роком — на 585,6 млн грн (17,8%). Рівень рентабельності операційної діяльності за досліджуваний період зменшився з 24,8% до 16,7%, тобто на 32,7 відсоткового пункту.

Варто відзначити кількість підприємств, що отримали прибуток, у 2019 році на 0,3% більше, ніж у 2017 році, але фінансовий результат чистого прибутку зменшився на 6,8%. А от кількість підприємств, що отримали збиток зменшилися на 2,6% у 2019 році порівняно з 2017 роком, але фінансовий результат чистого збитку збільшився на 0,8%.

Сукупність природно-кліматичних умов та основних виробничих факторів галузі при їх сумісній взаємодії формує ресурсний потенціал регіону, а саме: кількість і

якість земель сільськогосподарського призначення; наявність трудових ресурсів, зайнятих у сільськогосподарському виробництві; рівні і якість матеріально-технічного забезпечення виробництва. Основні показники ресурсного потенціалу представлені за статистичною інформацією у таблиці 2.

За даними таблиці 2 можна зробити висновки, що в Миколаївській області земельні ресурси використовуються неефективно, незважаючи на те, що в регіоні зосереджені досить великі масиви сільськогосподарських угідь, які знаходяться у користуванні сільськогосподарських підприємств. За останні роки кількість сільськогосподарських підприємств зменшилася, у 2019 році по-

рівняно з 2017 кількість підприємств скоротилася на 3,0%, у тому числі фермерських господарств — на 8,5%. Існує тенденція до зменшення площі сільськогосподарських угідь — на 0,8% та збільшення площі ріллі на 0,5%.

Успіх сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від того, настільки правильно та ефективно використовується його головне багатство — земля. Відбувається скорочення загальної площі сільськогосподарських угідь в області у (1888,1 тис. га у 2019 році проти 2006,2 тис. га у 2017 році). Це свідчення того, що певна частина угідь переводиться в не-сільськогосподарські землі для потреб промислової та соціально-побутової інфраструктури. Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем сільськогосподарського освоєння (77%) та розораністю сільськогосподарських угідь (90%) станом на 2019 рік.

Останнім часом землекористування здійснюється з суттєвими порушеннями науково обґрунтованої структури посівів та спричиняє виснаження ґрунтів. Спрямо-ваність на досягнення максимальних вигод та обмеженість заходів щодо підвищення родючості ґрунтів та землекористування витрат впливає на якісний стан ґрунтів. Незмінно переважаючими в загальній посівній площі сільськогосподарських культур залишаються культури зернові та зернобобові та соняшник, що є культурами інтенсивного землеробства.

Структура сільськогосподарських угідь має забезпечувати найбільш ефективне використання наявних виробничих ресурсів та одержання максимальних обсягів вирощування продукції. З обробітку насамперед доцільно виключити найгірші землі, а також розташовані на крутих схилах ділянки. Саме ці землі слід займати насамперед бобовими травами, здатними відтворювати до 500—700 кг гумусу на одиницю площі, накопичувати 150—200 кг азоту. А це рівноцінно внесенню 20—30 т гною і 150 кг азоту на 1 га [7].

Трудові ресурси є важливою складовою ресурсного потенціалу сільгоспідприємств, які характеризуються кількісними та якісними показниками, а саме: освітою, професійною підготовкою, стажем, кваліфікацією,

віком працівника. Від якості та ефективності використання такого ресурсу багато в чому залежать результати діяльності та конкурентоспроможності підприємств, ефективного використання сільськогосподарських земель. Тому стратегічного значення для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах розвитку ринкових відносин набуває людський фактор [10, с. 172].

Останніми роками в Миколаївській області склалася тенденція прогресуючого зменшення кількості сільського населення, значного зменшення кількості та частки працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, зростання частки населення старшого віку. Станом на 2019 рік середньооблікова чисельність найманих працівників, зайнятих у сільському господарстві області зменшилася на 3,0% порівняно із 2017 роком, що пов'язано з низьким рівнем заробітної плати, соціальними умовами життя сільського населення.

Проаналізуємо рівень використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств Миколаївської області (табл. 2). Продуктивність праці на одного зайнятого в сільськогосподарському виробництві у 2019 році збільшилася на 28,2%, порівняно з даними 2017 року, у тому числі в рослинництві збільшення відбулося на 28,1%, у тваринництві — на 27,4. Це пояснюється зменшенням кількості працюючих та збільшенням виходу валової продукції (табл. 1). Але цей показник залишається досить низьким в порівнянні з іншими областями України.

Загалом основні показники матеріально-технічних ресурсів ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств мають негативну динаміку (табл. 2). Це зменшення енергетичних потужностей, сільськогосподарської техніки, поголів'я худоби та птиці та збільшення виробничої собівартості продукції.

Аналізуючи важливу складову — матеріальні витрати, можна констатувати, що частка матеріальних витрат на виробництво сільськогосподарської продукції збільшилася, так у 2019 році вона складала 60,0% від загального обсягу витрат, тоді як у 2017 році — 58,4%.

Найбільш вагомими у структурі матеріальних витрат у 2019 році були витрати на мінеральні добрива — 31,3%, пальні і мастильні матеріали — 20,7%, насіння і посадковий матеріал — 15,9% та запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту — 10,1%.

Обсяг зібраної валової сільськогосподарської продукції прямо пропорційно залежить від своєчасного та достатнього її

Таблиця 2. Рівень ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Миколаївської області

Показники	Роки			Відхилення 2019 у % до 2017
	2017	2018	2019	
Кількість сільськогосподарських підприємств, одиниць	3970	4008	3849	-3,0
у т. ч. фермерські господарства	3389	3252	3100	-8,5
Земельні ресурси				
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	1040,4	1035,8	1032,5	-0,8
у т.ч. рілля, тис. га	1013,6	1015,5	1018,7	0,5
Трудові ресурси				
Середньооблікова кількість найманих працівників, зайнятих у сільському господарстві, осіб	14523	13395	14090	-3,0
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн	5167	6263	7794	50,8
Продуктивність праці (на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві; у постійних цінах 2016 р.), тис. грн	602,9	687,7	773,1	28,2
у т.ч. у рослинництві	621,2	708,7	796,4	28,1
у тваринництві	329,0	364,3	419,1	27,4
Матеріально-технічні ресурси				
Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг) сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах, млн грн	12536,9	14196,0	15532,7	25,7
у т.ч. прямі матеріальні витрати, млн грн	7321,7	8656,4	9323,5	27,3
прямі витрати на оплату праці, млн грн	728,5	870,1	1010,8	38,8
амортизація основних засобів, млн грн	847,8	1097,4	1309,1	54,4
Наявність енергетичних потужностей на кінець року, тис. кВт	1468,1	1684,4	1410,5	-3,9
Припадає енергетичних потужностей на 100 га посівної площі, кВт	148	170	139	-6,1
Наявність сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах, шт	7976	7647	7960	-0,3
Поголів'я худоби та птиці, тис. голів	810,0	807,4	743,8	-8,2

Джерело: складено авторами за даними [8; 9].

застосування. Імпортно-орієнтовані матеріальні витрати залежать від девальвації національної валюти та інфляційних процесів в державі. Збільшення витрат можна пояснити подорожчанням основних складових матеріальних ресурсів та кількістю використання мінеральних добрив, засобів захисту рослин, насіннєвого матеріалу, запасних частин до техніки, які в основному імпортуються, відіграють фундаментальну роль у структурі собівартості продукції. Якість матеріальних запасів значно погіршилась, сільськогосподарські товаровиробники максимально намагаються заощадити їх у процесі виробництва, використовуючи аналоги сумнівної

Таблиця 3. Наявність основних видів сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах

Види техніки	2017	2018	2019	Відхилення 2019 у % до 2017
Трактори, од.	6408	6164	6421	0,2
Трактори в розрахунку на 1000 га ріллі, од.	6	6	6	0
Зернозбиральні комбайни, од.	1366	1299	1332	-2,5
Зернозбиральні комбайни в розрахунку на 1000 га посівної площі культур зернових та зернобобових (без кукурудзи), од.	2	2	2	0
Кукурудозбиральні комбайни, од.	69	46	49	-29,0
Бурякозбиральні машини, од.	30	23	24	-20,0
Картоплюзбиральні комбайни, од.	-	12	17	-
Доїльні установки та апарати, од.	103	103	117	13,6

Джерело: складено авторами за даними [9].

Таблиця 4. Динаміка капітальних та прямих інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство Миколаївської області, 2017–2019 рр.

Інвестиції	Роки			Відхилення 2019 у % до 2017
	2017	2018	2019	
Капітальні інвестиції у сільське, лісове та рибне господарство, млн грн	2585,1	2384,9	2061,6	-20,3
Прямі іноземні інвестиції, тис. дол. США	4329,0	4183,2	4338,0	0,2

Джерело: складено автором за даними [9].

якості замість оригінальних, використавши останні, вироблена продукція не витримує конкуренції та завідомо є збитковою.

Прямі витрати на оплату праці зросли на 38,8% у 2019 році. Це пов'язано зі зростанням середньомісячної номінальної заробітної плати найманих працівників, зайнятих у сільському господарстві. Показник амортизації основних засобів збільшився на 54,4%.

Сільськогосподарське виробництво в сучасних умовах розвитку суспільства не може ефективно працювати без розвинутої матеріально-технічної бази, спроможної забезпечити відповідальний технологічний рівень. Аналізуючи динаміку машино-тракторного парку області, слід відзначити, що протягом останніх років спостерігається тенденція до зменшення кількості техніки у сільськогосподарських підприємствах (табл. 3).

Рівень забезпеченості сільськогосподарською технікою залишається недостатнім якісно та кількісно, переважна більшість техніки є фізично та морально зношеною, що призводить до значних перевитрат коштів та праці. Як свідчать дані таблиці 3, кількість тракторів у сільськогосподарських підприємствах області за досліджуваний період збільшилася лише на 0,2%. При незначному збільшенні тракторів протягом цих років їх кількість на 1000 га орних земель залишається незмінною і становить 6 од.

Відбулося зменшення кількості зернозбиральних комбайнів на 2,5% та залишився незмінним рівень забезпеченості ними — 2 од. на 1000 га посівної площі культур зернових. Також наявність кукурудозбиральних комбайнів зменшилася на 29,0%, бурякозбиральних машин — на 20,0%, а кількість установок та апаратів збільшилася на 13,6%. Слід зазначити, що з 2018 року у сільськогосподарських підприємствах з'явилися картоплезбиральні комбайни і у 2019 році складають 17 од.

Потрібно відзначити, що низький рівень ефективності використання земельних ресурсів зумовлений недотриманням технологій, незадовільним технічним оснащенням підприємств. Забезпеченість сільського господарства основними видами сільськогосподарської техніки знаходиться в межах 40—50 % від нормативної потреби. Більша частина технічних засобів має високий рівень зносу та потребує відповідної якісної модернізації. Незадовільний стан забезпеченості сільськогосподарських підприємств технікою зумовлений також неспроможністю вкладати кошти в придбання нової сільськогосподарської техніки. У формуванні кадрового потенціалу підприємств також спостерігаються негативні тенденції. Недостатній рівень соціально-економічного розвитку інфраструктури села, низька заробіт-

на плата, незадовільні умови праці спричинили зниження якості кадрів.

Інвестиції є головним фактором економічного росту, відновлення та отримання доходу від господарської діяльності, сприяють ефективній діяльності аграрного сектору економіки. Залучення інвестицій забезпечує спроможність продуктивного розвитку діючих виробництв, їх модернізацію, створення та впровадження сучасних технологій та техніки [11, с. 429]. В таблиці 4

представлена динаміка капітальних та прямих інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство Миколаївської області протягом 2017—2019 рр.

За досліджуваний період сума капітальних інвестицій у сільське господарство зменшилася на 20,3%, що свідчить про погіршення інвестиційної діяльності в галузі. Прямі інвестиції у 2019 році порівняно с 2017 роком збільшилися лише на 9,0 тис. дол. США (0,2%). Але в умовах глибокої економічної та фінансової кризи, яка має місце в національній економіці, навіть ці невеликі кошти є вагомим для розвитку галузі, хоча для усунення причин цієї кризи вони незначні.

Агропромисловий комплекс регіону має достатньо умов для значного залучення коштів як від вітчизняних, так і від іноземних інвесторів. Такими умовами є родючі чорноземні ґрунти; вдала географічна позиція; досить розвинута транспортна інфраструктура; придатні для сільського господарства кліматичні умови; наявність робочої сили.

Проте існує низка факторів, які перешкоджають надходженню інвестицій в аграрний сектор Миколаївської області на рівні аграрних підприємств: ризики виробничого циклу аграрної продукції; фізично зношена та морально застаріла матеріально-технічна база підприємств; низька якість та недостатня конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції; нестача оперативної ринкової інформації; недосконала законодавча база; відсутність повноцінного ринку землі; негативний інвестиційний імідж країни загалом, низький рівень капіталізації прибутків підприємств тощо.

При формуванні ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств слід більше уваги приділяти не кількісному його нарощуванню, а якісному вдосконаленню та дотриманню раціональних пропорцій між окремими його складовими. Ефективне використання ресурсного потенціалу залежить від низки чинників, головними з яких є: раціональне співвідношення елементів у структурі ресурсного потенціалу, система управління виробництвом, впровадження ресурсозберігаючих технологій, врахування природно-кліматичних умов.

ВИСНОВКИ

У формуванні ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств визначальну роль відіграє соціальна, економічна та екологічна політика держави, реалізація якої не можлива без фінансової державної та регіональної підтримки. Визначена пріоритетна роль держави, що повинна сприяти розвитку інвестиційної політики на засадах застосування системи субсидування з метою підвищення конкурентоспроможності галузі.

Результатом оцінки сучасного стану сільгосп-підприємств протягом 2017—2019 рр. є висновок щодо неефективного використання наявних ресурсів підприємств. Для покращення ситуації формування та ефективного використання ресурсного потенціалу сільгосп-підприємств у Миколаївській області необхідно діяти за такими напрямками: формування досконалого економічного механізму господарювання; оптимізація структури посівних площ; удосконалення структури земельних угідь та технології виробництва сільськогосподарських культур; внесення необхідної кількості органічних добрив; зміцнення матеріально-технічної бази підприємств на інноваційних засадах; впровадження екологобезпечних, ресурсо- і енергозберігаючих ґрунтозахисних технологій, стимулювання органічного землеробства; створення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу та професійно-інтелектуального розвитку; запровадження комплексу організаційно-технологічних та фінансових заходів, спрямованих на ефективне використання усіх наявних ресурсів підприємств.

Література:

1. Вишнеvsька О.М. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти: монографія. Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2011. 487 с.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.
3. Гладій М.В. Використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України (питання теорії, методології і практики): монографія. Львів: ІРД НАН України, 1998. 294 с.
4. Піняга Н. О. Актуальні проблеми ефективного формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. Херсон, 2017. Вип. 26 (1). С. 168—171.
5. Трегобчук В.М., Юзефович А.Е., Крисанов Д.Ф. та ін. Відтворення та ефективність використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / відп. редактор акад. УААН В.М. Трегобчук. К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. 259 с.
6. Ульянченко О.В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері: монографія. Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2006. 357 с.
7. Шебанін В.С., Червен І.І., Шебаніна О.В., Кареба М.І. Зміцнення та ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. / за ред. В.С. Шебаніна, І.І. Червена. Миколаїв: МДАУ, 2010. 205 с.
8. Сільське господарство України 2019: стат. зб. / за ред. О.М. Прокопенко. К.: Державна служба статистики України, 2020. 230 с.
9. Сільське господарство Миколаївської області у 2019 році: стат. зб. / за ред. І. Малєвої. М.: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2020. 184 с.
10. Величко О.В. Економічна оцінка використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Науковий вісник НУБіП України. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2016. № 244. С. 171—182.

11. Олійник Л.А. Мірошніченко Ю.В. Роль інвестицій у забезпеченні дохідності сільськогосподарських підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 428—432.

References:

1. Vyshnevska, O.M. (2011), Resursnyj potentsial ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy: sotsial'no-ekonomichni ta ekolohichni aspekty [Resource potential of the Ukrainian economy agricultural sector: socio-economic and environmental aspects], Dyzayn i polihrafiya, Mykolaiv, Ukraine.
2. Andriyчук, V.H. (2005), Efektyvnist' diial'nosti ahrarnykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz [Operating efficiency of agricultural enterprises: theory, methodology, analysis], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Hladiy, M.V. (1998), Vykorystannia vyrobnycho-resursnoho potentsialu ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy (pytannia teorii, metodologii i praktyky) [Use of production and resource potential of the agricultural sector of the economy of Ukraine (issues of theory, methodology and practice)], IRD NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine.
4. Pinyaha, N. O. (2017), "Actual problems of efficient formation and use of resource potential of agricultural enterprises", Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Ekonomichni nauky, vol. 36, no. 1, pp. 168—171.
5. Trehobchuk, V.M. Yuzefovych, A.E. and Krysanov, D.F. (2003), Vidtvorennia ta efektyvnist' vykorystannia resursnoho potentsialu APK (teoretychni ta praktychni aspekty) [Rebuilding and efficient utilization of agribusiness resource potential (theoretical and practical aspects)], In-t ekonomiky NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
6. Ulyanchenko, O.V. (2006), Formuvannia ta vykorystannia resursnoho potentsialu v ahrarnij sferi [Formation and use of resource potential in the agrarian sphere], KhNAU im. V.V. Dokuchaeva, Kharkiv, Ukraine.
7. Shebanin, V.S. Cherven, I.I. Shebanina, O.V. and Kareba, M.I. (2010), Zmitsnennia ta efektyvne vykorystannia resursnoho potentsialu sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv [Strengthening and efficient use of resource potential of agricultural enterprises], MDAU, Mykolaiv, Ukraine.
8. State Statistics Service of Ukraine (2020), Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy 2019: statystychnyj zbirnyk [Agriculture of Ukraine 2019: statistical yearbook], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
9. Main Department of Statistics in Mykolaiv region (2020), "Sil's'ke hospodarstvo Mykolaivs'koi oblasti u 2019 rotsi: statystychnyj zbirnyk" [Agriculture of Mykolaiv region 2019: statistical yearbook], Main Department of Statistics in Mykolaiv region, Mykolaiv, Ukraine.
10. Velychko, O. V. (2016), "Economic evaluation of labor resources using at agricultural enterprises", Naukovyj visnyk NUBiP Ukrainy. Ekonomika, ahrarnyj menedzhment, biznes, vol. 244, pp. 171—182.
11. Oliylyk, L.A. and Miroshnichenko, Yu.V. (2017), "Investments role in provision of agricultural enterprises profit", Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vol. 19, pp. 428—432.

Стаття надійшла до редакції 06.12.2020 р.